

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן(שמערים שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא צד

לעלו נשמת
דינה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

או דלמא, בעלמא קסבר שינוי קונה והכא משום דכתיב תעזוב יתירא?
הוא פושט:

ואם תמצי לומר טעמא דר' ישמעאל משום דקסבר שינוי אינו קונה, תעזוב יתירא
דכתב רחמנא למה לי? הרי בעלמא לא קונה בשינוי.
ותו, לרבנן תעזוב יתירא דכתב רחמנא למה לי?
מבעי ליה לכדתניא-

המפקיר כרמו והשכים לבקר ולפני שבאו העניים לזכותו ובצרו חייב: למרות שהפקר
פטור מליתן את המתנות הללו, אמנם ישנו כפל בפסוק שמלמד שבמקרה כזה שוב חוזר וזוכה,
וחייב. – כדלהלן:

בפרט 'כרמך לא תעולל ופרט' 'ולא תפאר' (פרט) אחריו, 'ובעוללות' 'כרמך לא תעולל ופרט',
' כי תבצר כרמך לא תעולל', ובשכחה 'לא תשוב לקחתו' ובאילן כתיב 'לא תפאר אחריו' (לא
היה צריך לכתוב לגר וליתום כו') ובפאה 'ולא תפאר אחריו' ורבי ישמעאל מבאר שהיין פאה
(תפארתו) ופטור מן המעשר שאין פסוק מיותר.

כיצד הלכה – שינוי קונה

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ששינוי לא קונה.
(קושיה) ומי אמר שמואל הכי-
והאמר שמואל אין שמין לא לגבב ולא לגזלן, כגון שגבבו בהמה ומתה, לא מחזירים את
הבהמה לבעלים ומשלמים את העודף, אלא הבהמה שלו ומשלם את דמי הבהמה – אלמא
שינוי קונה, אלא לנזקין שהניזק מטפל בגניבה והמזיק משלם את השאר.
עתה הגמרא מחשבת ע"פ המחלוקת של אביי ורבא, האם ר' שמעון בן אלעזר סובר
ששינוי לא קונה או שדווקא שינוי החוזר סובר שלא קונה.
א. רבא - דאמר כי קאמר ר' שמעון בן אלעזר התם בהכחשה דהדר,
כי קאמר הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דשינוי במקומו עומד בהכחשה דהדר.
וכי קאמר שמואל התם אין שמין לא לגבב ולא לגזלן אלא לנזקין בהכחשה, דלא
הדר.
ב. אלא לאביי - כי קאמר רשב"א בהכחשה דלא הדר.
מתני הכי אמר: רב יהודה אמר שמואל אמר הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, וליה
לא סבירא ליה.

[עד כאן דף צד עמוד א']

(2) ב"ש-

דתני' נתן לה חטין באתננה ועשאן סולת, זיתים ועשאן שמן, ענבים ועשאן יין:
תני חדא אסור.
ותניא אידך מותר.

לא-תביא אתנן זונה ומתיר קלב בית יהנה אלהיך לכל-גדר כי תועבת יהנה אלהיך
גם-שניהם:

ואמר רב יוסף תני גוריון דמאספורק – ומבאר את הבריות לעיל כך:

א. ב"ש אסורין - דכתיב גם לרבות שינוייהם.

ממה שכתוב שניהם, הם ולא ולדותיהם.

ב. ובית הלל מתירין – תרתי שמעית מינה: שניהם, הם ולא שינוייהם,
הם ולא ולדותיהם.

גם לבית הלל קשיא.

(3) רבי אליעזר בן יעקב-

דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר הרי שגזל סאה של חטין, טחנה, לשה, ואפאה
והפריש ממנה חלה, כיצד מברך? אין זה מברך אלא מנאץ! ועל זה נאמר בוצע
גזל ברך נאץ ה'.

(4) ר' שמעון בן אלעזר-

דתניא כלל זה אמר ר' שמעון בן אלעזר, כל שבח שהשביח גזלן, ידו על העליונה:
רצה נוטל שבחו, רצה אומר לו הרי שלך לפניך.

(קושיה) מאי קאמר ר"ל הרי שלך לפניך משמע על דבר שהוכחש, שהוא מחזירו בעל כרחו
ולא דבר שהשביח שזה לטובתו כמו כאן?

(תירוץ) אמר רב ששת-

ה"ק השביחה נוטל שבחו.

כחש, אומר לו הרי שלך לפניך דשינוי במקומו עומד.

(קושיה) אי הכי אפילו השביח נמי?

(תירוץ) אמרי מפני תקנת השבים.

(5) ר' ישמעאל-

דתניא מצות פאה להפריש מן הקמה.

לא הפריש מן הקמה, מפריש מן העומרים²¹.

לא הפריש מן העומרים, מפריש מן הכרי עד שלא מרחו.

מרחו, דהיינו שמחליק את הכרי ברחת והוא הגמר מלאכה להתחייב במעשר.

ת"ק - מעשר ונותן לו, וכיוון שעשה גורן הובקע וחייב במעשר אח"כ יפריש פאה (שלא
להפסיד את העניים). אך מן העיסה לא יפריש שקנה בשינוי והוא ממון שאין לו תובעים.

ר' ישמעאל - אף מפריש מן העיסה פאה ונותן לו – אלמא שינוי לא קונה.

(קושיה) א"ל רב פפא לאביי איכפל כל הני תנאי לאשמועינן כב"ש?

(תירוץ) א"ל הכי קאמרי לא נחלקו בית שמאי וב"ה בדבר זה.

דחיתו של רבא

אמר רבא ממאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי שמעון בן יהודה התם אלא בצבע
הואיל ויכול להעבירו על ידי צפון.

ועד כאן לא קאמר ר' שמעון ב"ש התם אלא לגבוה, משום דאימאס.

ועד כאן לא קאמר ר' אליעזר בן יעקב התם אלא לענין ברכה, משום דהוה ליה
מצוה הבאה בעבירה.

ועד כאן לא קאמר ר"ש בן אלעזר התם אלא בהכחשה, דהדר שמפטמו וחוזר
לקדמותו.

ועד כאן לא קאמר ר' ישמעאל התם אלא לענין פאה, משום דכתיב תעזוב יתירא
שכתוב בקדושים תהיו ושוב כתיב 'בשור או כבש', ללמד ששינוי לא קונה.

וכי תימא ליגמר מיניה מתנות עניים שאני כדבעי ר' יונתן-

דבעי ר' יונתן מאי טעמא דר' ישמעאל?

משום דקסבר שינוי אינו קונה,

אלא למפקיר כרמו או לרבי ישמעאל אי שינוי קונה אצטריך דמפריש מן העיסה. ואם תאמר
לאביי דאצטריך תעזוב יתירא לחייב מן העומרים מפקיר כרמו מנליה דחייב בפאה וי"ל דתרת
ש"מ וכן צ"ל לרבא אליבא דרבי ישמעאל אי סבר רבי ישמעאל דשינוי קונה ודריש תעזוב יתירא
לחייב מן העיסה אם כן המפקיר כרמו מנליה דמשמע דהיא דרשה אתיא ככ"ע מדדייק בפרק
בא סימן (נדה ד' נא. ושם ד"ה מין) דהא דתנן התם כל שחייב בפאה חייב במעשר היינו כל מין
שחייב בפאה חייב במעשר דאי לאו הכי הרי מפקיר כרמו דחייב בפאה ופטור מן המעשר ומאי
ראה היא דלמא מתני' כרבי ישמעאל דמוקי תעזוב יתירא לחייב מן העיסה ולא מייתי למדרש
שיתחייב בפאה אלא ודאי ליכא דפליג אההוא תנא דמפקיר כרמו ותרתני ש"מ כדפרישית:

²¹ תוספות ד"ה ואפאה (והרי"ם) [והפריש ממנה חלה משעת גלגול מתחייב בחלה אלא רבותא
קמ"ל דאע"פ שעשה כל השינויים הללו אין אלא מנאץ א"נ משום דהיא דאין תחילתו עיסה
[כגון סופגנים] אין מתחייב בחלה עד אחר אפייה נקטה הכי.

²² תוספות ד"ה לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים. אביי לטעמי' דאמר בריש תמורה (ד'
ו. ושם ד"ה אמר) כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני [והיה אמור להיות פטור המפריש
מן העומרים] ומפרש התם דטעמא דפריש מן העומרים משום תעזוב יתירא דבלא תעזוב יתירא
לא היה מחייב דכיון דעבר על לא תכלה הוה אמינא דאהני ופטור ולהכי אצטריך אביי בשמעתין
ע"כ לר' ישמעאל למימר שינוי במקומו עומדת אבל לרבא דאמר התם כל דאמר רחמנא לא
תעביד כי עביד לא מהני בלא תעזוב יתירא מפריש מן העומרים ולא מבעי ליה תעזוב יתירא

ניתן לקבל את סיכומי 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא צד

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן (שמעריים שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

(קושיה) אי הכי אמאי תשובתן קשה?

ועוד, אימא סיפא-

ושאין מכירין יעשה בהן צרכי ציבור והיינו בורות שיחין ומערות לשתות דבר הצריך
לכל ונהנו ממנו.

(תירוץ 1) אלא לא קשיא, כאן קודם תקנה כאן לאחר תקנה.

(תירוץ 2) והשתא דאמר רב נחמן בשאין גזילה קיימת, אידי ואידי לאחר תקנה
ולא קשיא כאן בגזילה קיימת^ט כאן בשאין גזילה קיימת.

[עד כאן דף צד עמוד ב]

א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן דבר תורה גזילה אע"פ שמשתנית חוזרת
בעיניה אפילו השביחה שנאמר והשיב את הגזלה אשר גזל מכל מקום.

ואם תאמר משנתנו שמשלם דמי עצים ולא כלים?

משום תקנת השבים.

(קושיה) ומי אמר ר' יוחנן הכי?

והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה.

ותנ"י לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור (במשנה שהבאנו לעיל (צג:) וכאן לא שייך

תקנת השבים ולמרות זאת קונה.

לכן הגמרא חוזרת ומבארת שהוא סובר ששינוי קונה, והמשנה שכונתת משום תקנת
השבים מדברת בשינוי החוזר לברייתו.

(תירוץ) ורבי יעקב מפרש דרבי יוחנן כגון שגזל עצים משופין ועשאו כלים, דהוה

ליה שינוי החוזר לברייתו. וגם הפסוק שהביא מדובר בשינוי החוזר.

תקנת השבים – אין מקבלים מהם

תנו רבנן הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו, אין מקבלין מהן.

והמקבל מהן, אין רוח חכמים נוחה הימנו כלומר אין רוח חכמה וחסידות בקרבו.

אמר רבי יוחנן בימי רבי^י נשנית משנה זו דתניא-

מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה.

א"ל אשתו ריקה! אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך!

ונמנע, ולא עשה תשובה.

באותה שעה אמרו: הגזלנין ומלוי רביות שהחזירו, אין מקבלין מהם, והמקבל

מהם, אין רוח חכמים נוחה הימנו.

(קושיה) מיתבי הניח להם אביהם מעות של רבית, אע"פ שהן יודעין שהן רבית

אין חייבין להחזיר שכתוב שהשיב את הגזלה אשר גזל והם לא גזלו, וקנו אותה. ביאוש

ושינוי רשות (רשות יורש כרשות לוקח).

הגמרא מדייקת:

אינהו הוא דלא, הא אביהם חייב להחזיר!

(תירוץ) בדין הוא דאביהם נמי אינו חייב להחזיר, והא דקתני בדידהו משום דקא

בעי למתני סיפא:

הניח להם אביהם פרה וטלית וכל דבר המסויים שניכר לרבים שזו היא שגזל פלוני

והניחו ליורשיו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם - תנא רישא נמי בדידהו.

כעת הגמרא שואלת שאם אביהם היה רשע, מדוע הם צריכים להקפיד על כבוד אביהם.

(קושיה) ומפני כבוד אביהם חייבין להחזיר! אקרי כאן ונשיא בעמך לא תאור היינו

בעושה מעשה עמך.

(תירוץ) בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת.

להלן הברייתא עם התיקון שהגמרא מתקנת:

תא שמע הגזלנים היינו המלוי ברבית אע"פ שגבו מחזירין וכל שכן כשלא גבו

שקורעים את שטרוהיהם. – אלמא מחזירים ומקבלים מהם.

(תירוץ) אמרי מחזירין – כדי לצאת ידי שמים- ואין מקבלין מהם.

ת"ש הרועים גזלנים הם לרעות בשדות של אחרים, והגבאין של מלך שגובים יותר מהראוי,

והמוכסין, תשובתן קשה שלא יודעים למי החזיר, ומחזירין למכירין.

(תירוץ) אמרי מחזירין- לצאת ידי שמים- ואין מקבלין מהם.

המשניות ור"י אומר דממתני' לא ה"מ למפרך דלא תקן רבי דאין מקבלים אלא מאותן בני
אדם שרוב עסקם ומחיייתם בכך והיו ניזונים בגזל ורבית ומתפרנסים בכך כל ימיהם כדקתני
הגזלנין ומלוי ברבית דמשמע שאומנותם בכך וכן רועים וכל הנהו דמיייתי אבל ממתניתין לא
פריך שלא עשו תקנה מלקבל מאדם שגזל ומלוה ברבית באקראי בעלמא אבל אין לפרש
דלהכי לא פריך ממתני' משום דרבי לא תיקן אלא באותם שעשו תשובה וברייתא דמוכח מינה
מייירי בעבד תשובה מדקתני וחייבים להחזיר מפני כבוד אביהם מכל"מ הניח דגזלנים ומלוי
ברבית לא משמע דאייירי בעבד' תשובה ועוד שכל אדם יכול להערים שיעשה תשובה ויחזור
מעצמו ולא יקבלו ממנו וכן הניח דכל הכלים (שבת דף קכג:) דאמר ר' חנינא בימי נחמיה בן
חכליה נשנית משנה זו והניח דסוף אלו מציאות (ב"מ דף לג:) דקאמר בימי רבי נשנית משנה
זו הכל מפרש ר"ת דלא נשנית אלא להווא דרא וכן הניח דהוריות (דף יג:) ואין להאריך.
^ט תוספות ד"ה כאן בגזילה קיימת. תימה רועים מאי גזלה קיימת איכא וי"ל דאייירי ברועה
בהמה של אחרים וגנב מהן גיזה וחלב ולא משום דחשוד להרעות בשדות של אחרים דכיון
שאין בהמה שלו אין אדם חוטא ולא לו כדאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף ה:): משלם דמי
פרה העומדת לילד. וכל שבח שמשעת גזלה עד שתלד לגזלן:

^ט תוספות ד"ה ותנן לא הספיק ליתנו לו כו'. תימה דלא מיייתי מתני' דבהמה והזקניה עבדים
והזקניה דמשלם כשעת הגזילה לקמן (דף צו:) ואפי"ר לא פליג אלא בעבדים, דליכא למימר
דלדבריהם דרבנן קאמר להו כדבעי למימר לקמן (דף צה.) דהא ר"מ אית ליה דשינוי קונה גבי
נותן צמר לצבע (לקמן ק:): ועוד הא קתני גזל מטבע ונסדק כשעת הגזילה (לקמן צו:)
וי"ל דכל הני היו מצי למימר דהוה סתם ואח"כ מחלוקת דפליגי לקמן (ק:) ב"מ ור"י בצבעו
לו אדום וצבעו שחור ואע"ג דטעמא דר' יהודה לא משום דסבר שינוי אין קונה כמו שאפרש
לקמן מ"מ היינו יכולים לדחות כן אבל הניח דלא הספיק ליתנו אין לדחות דאפי"ר היו סתם
בחדא מסכת מחלוקת במסכת אחריתא אית ליה לר' יוחנן הלכה כסתם משנה:

^{טז} תוספות ד"ה בימי רבי נשנית משנה זו. אור"ת דלא לפניו ולא לאחריו אלא לדורו דוקא תקן
משום מעשה שהיה ולא לדורות הבאין דהא מעשים בכל יום שמקבלים מן הגזלנים ודנין דיני
גזילות כי הווא דגזל פדנא דתורא לקמן (דף צו:) והווא נרשאה דגנב סיפרא (לקמן דף קטו:).
והווא ריאי דבפ"ק דב"מ (דף ה.) ונסכא דרבי אבא (ב"ב דף לג:) ואמר נמי באיזהו נשך (ב"מ
דף סא:) דרבית קצוצה יוצאה בדיין ולכן לא פריך לקמן אלא מבריות דהוה שונה ר' חייא
שהיה תלמידו של רבי ולא הקשה ממתני' דקתני משלם כשעת הגזילה לפי שהמשניות היו
קודם רבי אלא שרבי סדרם אבל ברייתות היה שונה ר' חייא מה שהיה מוסיף רבי על
ניתן לקבל את סיכומו 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.